

ה' 437 ה' ירוק 10 האוני' 1988
ק' ג'א'י' ג'ל'א'ה

שנת לידה: 1948

בשנה שבה נולדה
המדינה, נולדו 20
תינוקות בקבוצת יבנה.
15 הבנים הציקו,
כמקובל, ל־5 הבנות.
כולם התחנכו על תורה
ועבודה. כולם שירתו
בצבא וחזרו בשלום.
שבעה נשארו חברים
בקיבוץ הדתי. שישה
בקבוצת יבנה. 13 עזבו.
שלושה ליו"ש. ארבעה
חדלו להיות דתיים. אחד
ידד מן הארץ. המחנך,
נחמיה רפל: „דבר אחד
חסר בו, במחזור הזה,
הקיצוניות לסוגיה,
שהמדינה התברכה בה
וטוב שכך”

נחמיה רפל, מחנך כיתה י"ב (ובקרוב מנהל ביה"ס התיכון המשותף), מתמקד בהשפעת ההורים, דווקא: „אני רוצה לומר שלהורינו היתה השפעה עלינו יותר מכל, בכיוון חיובי ושלילי. לטיב היחסים בין הנער להוריו נודעת חשיבות, למשל, בשעת החלטה לעזוב את הקיבוץ. החלטות עויבה על רקע אידיאולוגי היו שוליות לעומת אלו שעל רקע אישי.

חיים מיגיע כפיים. אותם הייתי רוצה לראות בנינו. כך או כך, אני מקוה שהם מצליחים להשפיע במקומות מגוריהם. רק מתוך אגואיזם טהור הייתי רוצה לחיות אתם כאן, ביבנה, ביחד. החינוך שקיבלנו, סבור צבי, „על רבגוניותו,

עמדות חשובות בתחום העיסקה-השכלתי. בעוד 10 שנים, אני מתאר לעצמי, שיימצאו כאלה שיתקרמו הלאה.”
כרבריה של ברוריה אריכא (פיוזותרפיסטית), אחת מחמש בנות תש"ח ביבנה, נשמעת אכזבה

המחזור שלנו אינו מייצג את המתרחש במדינה. יש בו דתיים וחילוניים, שמאל וימין, וגם — יורד אחד. דבר אחד חסר בו וטוב שכך: הקיצוניות לסוגיה, שהמדינה „התברכה” בה. חברינו המתגוררים בניו־ש אינם דוגלים בה יותר מאשר

המשפחות שלנו לא היו נורמאליות במובן שלמות המשפחה. רבים לא הכירו סב וסבתא. חלק מהורינו הם פליטי שואה במלוא מובן המלה. גם מי שעלה ארצה לפני השואה נותר עם משפחה מצומצמת. מרחיבה זאת. הרגשו כמו משפחה אחת.

ה'תש"ח 10 באוגוסט 1988
ה' תמוז תשמ"ח

שנת לידה: 8

בשנה שבה נולדה
המדינה, נולדו 20
תינוקות בקבוצת יבנה.
15 הבנים הציקו.
כמקובל, ל־5 הבנות.
כולם התחנכו על תורה
ועבודה. כולם שירתו
בצבא וחזרו בשלום.
בקיבוץ הדתי. שישה
בקבוצת יבנה. 13 עזבו.
שלושה ליו"ש. ארבעה
חדלו להיות דתיים. אחד
ירד מן הארץ. המחנך,
נחמיה רפל: „דבר אחד
חסר בו, במחזור הזה,
הקיצוניות לסוגיה,
שהמדינה התברכה בה
וטוב שכך”

נחמיה רפל, מחנך כיתה י"ב (ובקרוב מנהל
ביה"ס התיכון המשותף), מתמקד בהשפעת ההורים,
דווקא: „אני רוצה לומר שלהורינו היתה השפעה
עלינו יותר מכל, בכיוון חיובי ושלילי. לטיב
היחסים בין הנער להוריו נודעת חשיבות, למשל,
בשעת החלטה לעזוב את הקיבוץ. החלטות עזיבה
על רקע אידיאולוגי היו שוליות לעומת אלו שעל
רקע אישי.

המשפחות שלנו לא היו נורמאליות כמוכן
שלמות המשפחה. רבים לא הכירו סב וסבתא. חלק
מהורינו הם פליטי שואה במלוא מובן המלה. גם מי
שעלה ארצה לפני השואה נותר עם משפחה
מצומצמת. מבחינה זאת, הרגשנו כמו משפחה אחת,
אפילו עם הרורים והרודות של אחרים.

הורינו עברו קשה מאוד על יצירת יש מאין.
החינוך הייקי שספגנו מהם קיבל הקצנה. הם לא
סיפרו על שנות בחרותם, כי לא רצו להפחיד אותנו
בסיפורי שואה. היה בכך גם רציני בחינוך, כי
חסרה לנו חוליה בשרשרת המשפחתית. הם העניקו
לנו דפוסי התנהגות, כלליים ודתיים כאחד, שגרמו
לנו להזדהות חזקה עמם. אך אנו השכלנו שלא
לצקת לקרבנו דפוסיים אלה כנתינתם.”

המדינה היתה אמורה להתפתח לפי המחזור
ולהיפך. היתרון שלה, שהיא איננה נגמרת במאה
ועשרים שנה. אנו חוטאים בכך שאנו שופטים אותה
לאור ההווה שלנו. בחיי הפרט יש דברים שחייבים
להסתיים בגיל ארבעים, מה שאין כן במדינה
צעירה. המדינה, לדעתי, עדיין נמצאת בשלבי
הלידה, אדם בן 40, לעומת זאת, מגיע כבר לכינה.
זהו שלב מתקדם.

המחזור שלנו אינו מייצג את המתרחש במדינה.
יש בו דתיים וחילוניים, שמאל וימין, וגם — יורד
אחד. דבר אחד חסר בו וטוב שכך: הקיצוניות
לסוגיה, שהמדינה „התברכה” בה. חברינו
המתגוררים ביו"ש אינם דוגלים בה יותר מאשר
יבנאים; חילונים שבנו אינם כופרים להכעיס.

לא יצאו מאתנו כוכבים

אבד לנו, במקצת, הרצון בקיום קיבוץ דתי
כהישג. הקיבוץ, מבחינה זאת, כמו המדינה, נאבק
על קיומו ואינו תופעה המובנת מאליה. קיומו הוא
הישג בפני עצמו. המתגוררים בקיבוץ ומחוצה לו
אינם מסתפקים בהישג קיומה של חברה חלוצית-
דתית-עצמאית בא"י, אלא מחפשים גם הישגים
בתחום ההשכלה והישגים חומריים שונים. אני
חושב שאנו עדיין רחוקים מאוד מראיית מימוש
עצמי כחנות הכל.

בזמנו, אמרו שדור הממשיכים לא יגיע
להישגים אינטלקטואליים דוגמת הראשונים.
המציאות מוכיחה שלא כך הם פני הדברים; מבחינה
זאת יש להסתכל גם על שנתונים אחרים, כתופעה
כללית. בגיל 40 — אחוז ניכר מהמחזור תופש

עמדות חשובות בתחום העיסקה-השכלתי. בעוד 10
שנים, אני מתאר לעצמי, שיימצאו כאלה שיתקרמו
הלאה.”

ברבריה של ברוריה אריבא (פיזיותרפיסטית),
אחת מחמש בנות תש"ח ביבנה, נשמעת אכזבה
מסויימת: „לא יצאו מאתנו כוכבים” בתחום
מסויים, פוליטי, טכנולוגי וכו'. גם לא תרמנו
תרומה מיוחדת להתפתחות המדינה, וחבל. הייתי
רוצה לראות יותר מחנכים בכני המחזור. יכול
להיות שלחינוך הקיבוצי הסגור-משהו נעלם חוש
המעוף. אולי זו הסיבה שאיש מאתנו לא פרץ מעבר
לגבולות הרגילים. מפתיע אותי שאיש מאתנו לא
פנה לקריירה צבאית, במיוחד לאחר מלחמת ששת
הימים, שאו הילת הצבא סינוורה רבים ומשכה
אותם לבחור בשירות הצבאי כמקצוע.”

גם צבי אפרתי (טכנאי בניין) מציין את
הבינוניות המאפיינת את בני המחזור: „הייתי רוצה
לראות בקיבוץ יותר חברה מהמחזור שלנו,
מגשימים את דרך ההורים. חלק מבני המחזור,
שבהם ראינו אידיאליסטים מלידה, עזבו את
הקיבוץ. אבל, עלי לציין, שבאורח חייהם יש ביטוי
לדרך החיים הקיבוצית: אידיאליזם לשמו, צניעות,

37 ס' ה'יוק 10 קאנ'1988
ק' ג'מ'י'ר ג'מ'י'ר

ת לידה: 1948

חיים מיגיע כפיים. אותם הייתי רוצה לראות בינינו. כך או כך, אני מקוה שהם מצליחים להשפיע במקומות מגוריהם. רק מתוך אגואיזם טהור הייתי רוצה לחיות אתם כאן, ביבנה, כיחד. החינוך שקיבלנו, סבור צבי, „על רבגוניותו, — דתי, קיבוצי, הומאני — גרם דווקא לבינוניות מסויימת. מחד גיסא, זהו חינוך לדרך חיים נכונה, וטובה; מאידך גיסא, זה גרם וגורם לדיכוי הביטוי האישי. יוצא מכך, שהבינוניות משתלטת. אך אין לטעות ולפרש את הבינוניות כחסרון. מעבר לכל קיבלנו חינוך להיות בני־אדם, וזה הרבה יותר חשוב מהתבלטות הבאה על חשבון נכסי צאן ברזל אנושיים.

בשנים הבאות אנו, בני הארבעים, ניקרא לעבות את הגוש שטובת המשק והקיבוץ חשובה בעינינו. גוש זה הוא התשובה לגישה הרואה את טובת הפרט החי בקיבוץ כחזות הכל.”
אפרים רון (מהגרס מכרות, באר־שבע), נמנה עם עוזבי הקיבוץ, ש„נתפקרו”: „במחזור שלנו היה עדיין עיצוב של דפוס חינוך. הדברים לא היו מספיק קבועים ומאורגנים. אני זוכר התחבטות בשאלה של הליכה לישיבה בכיתה יו”ד, באיזו

עמדות חשובות בתחום העיסקה־השכלתי. בעוד 10 שנים, אני מתאר לעצמי, שיימצאו כאלה שיתקדמו הלאה.”

ברבריה של ברוריה אריבא (פזיותרפיסטית), אחת מחמש בנות תש”ח ביבנה, נשמעת אכזבה מסויימת: „לא יצאו מאתנו כוכבים” בתחום מסויים, פוליטי, טכנולוגי וכו’. גם לא תרמנו תרומה מיוחדת להתפתחות המדינה, וחבל. הייתי רוצה לראות יותר מחנכים בבני המחזור. יכול להיות שלחינוך הקיבוצי הסגור־משהו נעלם חוש המעוף. אולי זו הסיבה שאיש מאתנו לא פרץ מעבר לגבולות הרגילים. מפתיע אותי שאיש מאתנו לא פנה לקריירה צבאית, במיוחד לאחר מלחמת ששת הימים, שאז הילת הצבא סינוורה רבים ומשכה אותם לבחור בשירות הצבאי כמקצוע.”

גם צבי אפרתי (טכנאי בניין) מצדין את הבינוניות המאפיינת את בני המחזור: „הייתי רוצה לראות בקיבוץ יותר חבריה מהמחזור שלנו, מגשימים את דרך ההורים. חלק מבני המחזור, שבהם ראינו אידיאליסטים מלידה, עזבו את הקיבוץ. אבל, עלי לציין, שבאורח חייהם יש ביטוי לדרך החיים הקיבוצית: אידיאליזם לשמו, צניעות,

המחזור שלנו אינו מייצג את המתרחש במדינה. יש בו דתיים וחילוניים, שמאל וימין, וגם — יורד אחד. דבר אחד חסר בו וטוב שכך: הקיצוניות לסוגיה, שהמדינה „התברכה” בה. חברינו המתגוררים ביו”ש אינם דוגלים בה יותר מאשר יבנאים; חילונים שבנו אינם כופרים להכעיס.

לא יצאו מאתנו כוכבים

אבד לנו, כמקצת, הרצון בקיום קיבוץ דתי כהישג. הקיבוץ, מבחינה זאת, כמו המדינה, נאבק על קיומו ואינו תופעה המובנת מאליה. קיומו הוא הישג בפני עצמו. המתגוררים בקיבוץ ומחוצה לו אינם מסתפקים בהישג קיומה של חברה חלוצית־דתית־עצמאית בא”י, אלא מחפשים גם הישגים בתחום ההשכלה והישגים חומריים שונים. אני חושב שאנו עדיין רחוקים מאוד מראיית מימוש עצמי כחזות הכל.

בזמנו, אמרו שדור הממשיכים לא יגיע להישגים אינטלקטואליים דוגמת הראשונים. המציאות מוכיחה שלא כך הם פני הדברים; מבחינה זאת יש להסתכל גם על שנתונים אחרים, כתופעה כללית. בגיל 40 — אחוז ניכר מהמחזור תופש

כיתה נתחיל לעבוד וכמה שעות כל יום. המחזור שלנו היה אחר האחרונים שהתגייס, כמעט כולו, לנח"ל. במחזורים הבאים כבר היה גיוון במגמות ההתגייסות לצבא. הורינו היו, ברובם, מבוגרים. חלקם פליטי שואה שהתחננו מאוחר והולידו מאוחר. הם חיו אז, כמו גם היום, עם הטראומה של השואה. בהתאם לכך הם חינכו אותנו. הם היו מאוד חששניים וסגורים. היום ההורים מגלים פתיחות גדולה יותר.

המשבר הרתי עבר עלי בעקבות מלחמת ששת הימים. לחמתי אז בגרוד צנחנים בסני. מלחמות הן רגעים, בהם אדם עושה הרבה, חושבים. כך קרה גם לי. ראיתי הרבה מוות ובמסות גדולות. גם בן דודי נהרג במלחמה ההיא. בגלל החריפות של הרגע קיבלתי החלטה מיידית שלא להיות רתי. שוחחתי על כך עם חברי קיבוץ וידידים, אך נשארתי בשלי. פועל יוצא של החילוניות היה עזיבת הקיבוץ. אני חושב שהייתי נשאר ביבנה לולא עזבתי את הרתי.

חלום ושברו

מן העבר השני של המפגש הבלתי-שגרתית הזה, מביטים אבות הרור ומחנכיו על מחזור תש"ח.

יצחק אשר (ספרן), מחנך ומנהל לשעבר בכיתת הספר, אבא של שלומית המתולתלת, ילידת תש"ח אף היא: "לא הייתי רוצה ביום חג להביע עמדות פסימיות — הרי מסכיב אנו מוקפים פיצול, קנאה ושנאה — ואני נאלץ לדבר על תופעות הגורמות לי כאב רב. מי ערב לי שלא אפגע חלילה במי מחברי בקיבוץ? ובכל זאת. מאורעות השנים האחרונות מעיבים ללא צדק על צדדים חיוביים, שכלי ספק היו במחזור ועלולים לשאת אותו למחוזות לא-לו.

כאמת היו לי ציפיות מהמחזור שלכם. חשבת שרוב הבנות והבנים ימשיכו את דרכנו הקיבוצית. היום אני יכול לציין שהייתי קצת נאיבי. הלוואי והיתה לנו בעיה של בנים חוזרים, הרורשת היערכות פנימית שונה. חשבת, כאחרים כמוני, שהיצירה הקיבוצית היא כל כך מיוחדת, עד שאבות ובנים יילכו יד ביד מדור לדור.

היום אנו שרויים בצל הבנים העוזבים. אין לי הרגשה טובה בימי חג, כאשר הקיבוץ מוצף בבנים שעזבו. הרגשה זו איננה נובעת חלילה מעצם ביקור הבנים אצל הוריהם, אלא יותר מהפוטנציאל הגלום בנו, שאת חלקו איבדנו בעזיבתם.

אינני רואה חוקיות במשוואה נשאים-עוזבים. לא תמיד מי שתו, נשאר' טבוע במצחו הוא אכן

בנשאים, ולהיפך. גם בית ההורים, פתא המנחיל לבניו עמדות וערכים, טוב ככל שיהיה, אין לו חלק ברור די צרכו בנשאים ועוזבים.

קשה להצביע באורח חד משמעי על קשר אמיץ בין מחנך, טוב, או מחזור שהצטיין בגיבוש חברתי, לבין אחוז הנשאים בקיבוץ. אני יכול להצביע על תופעות כאלה ואחרות, העומדות כסתירה למה שהייתי מצפה ממחזור. אין זאת כי אם יד המקרה ברבר. גם אם אני מאוכזב מעצם העזיבה, אמצא נחמה בעוזבים שנשארו דתיים, מתפרנסים מעמל-כפיים יצרני, ותורמים חלקם לבניין הארץ."

פרט ביוגרפי ותו לא

דב רפל (אבי נחמיה, פרופסור באוניברסיטת בראיילון), מי שהיה מורם של ילדי יבנה, ילידי תש"ח, מאיר נקודת-מבט שונה: "על יסוד הרבה

שנות הוראה וחינוך, אני יכול לומר שיש הבדל בין נקודת ראותו של המורה לזו של התלמיד. ביה"ס של המורה וביה"ס של התלמיד שונים זה מזה. המורה רואה בכל מחזור חוליה בתוך שרשרת. כך ששאלת המיוחדות, המובנת מאליה לבני המחזור, מאברת משמעותה כאשר המורה עונה עליה.

כצד זה אפשר לציין שלא כל המחזורים שווים. אפשר לומר, בלי הגזמה, שקיימים מחזורים בשני קצוות אף באותו ב"ס, חיוביים ושלייליים.

ציפיות של מורה וחלקאי נמצאות פחות או יותר באותה תבנית. יש ציפיות שהיוס-יום יעבור בשלום, יש ציפיות ביחס לעונה, ויש המתייחסות להתפתחות רבי-שנתית. יחד עם זאת, העבודה אינה מנותקת מיום ליום. אילו לא היו לי ציפיות, בוודאי שהייתי מורה הרבה יותר גרוע.

בתש"ח הייתי מורה של ילדי כיתה א'. אתכם, ילדי תש"ח, פגשתי לראשונה בכיתה ט'. הייתם כבר עמוק בתוך שגרת הלימודים. מי בכלל העלה אז בדעתי לזכור שאתם הנכם המחזור שנולד עם המדינה? זהו פרט ביוגרפי ותו לא. בני, נחמיה, ספק אם אני נוכר פעם בשנה שהוא נולד עם המדינה. אינני קושר אותו למדינה. אני משער שגם הורים אחרים לא ראו בבניהם משהו שונה בכך שנולדו עם המדינה."

בתוך הזרם ונגדו

אורי אדמונית (אלקנה), גנן, מעוזבי הקיבוץ: "מה שאני עומד להגיד יישמע ברגע הראשון כדבר והיפוכו. אחד הדברים שגרמו לי לעזוב את הקיבוץ היה שגולדתי נחברה שהחליטה מראש על עתיד, בגלל שאבי, צוריאל ז"ל, היה מורה דרך הקיבוץ. זו בעיה בקיבוץ, שהמסגרת קובעת מי יישאר, מה

מונולוג לבן ארבעים

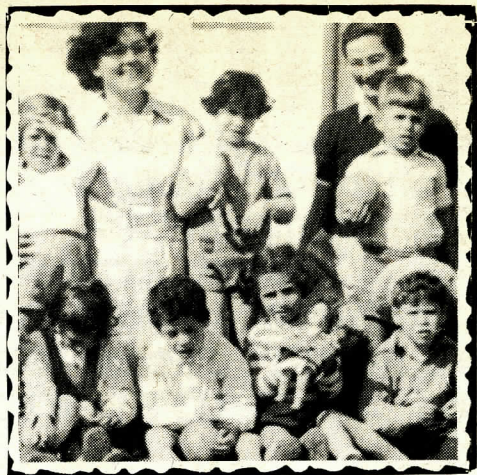
הריון המדינה ולידתה משיק לאלו שלנו. לא היה להן קל, לאמהות, להסתופף בצילה של המלחמה ולשאת את פרי בטנן באותה עת. במבט לאחור ברור לי שלידתה של המדינה היתה תופעה הירוואית לאין שיעור מלידת השנתון שלנו. עצמאות המדינה היתה בעוצמת שמחת כל העם. פריבטן כי יילוד — השמחה תרחיק, אולי, עד לדורות ותיעצר.

אינני סבור שבמחזור שלנו זרע יוצא מכלל המחזורים, שהצמיח גזע משוכח. שנתון של נמוכים וגבוהים, איטיים ורזינים, של בעלי עיניים חומות וחולמניות, של אקדמיה ושל אקדמיית החיים, טובים יותר וטובים עוד יותר. אך אם תפשט בספר בראשית של המחזור, תמצא שם עיוות נורא של בנות לעומת בנים: חמישה-עשר כנגד חמש. רש"י מפרש לפשוטו של מקרא שהיו ממרין את חייהן. עוד היום — שלושים שנה נקפו מאז — טבועים בהן עקבות המצוקה, עודף זכרות בתקופת הילדות... בן ארבעים לבינה, כמאמר חז"ל. הפירוש שלי לבינה הוא, הכושר והיכולת להבין ולהבחין בין הצלחות וכשלונות ובין יעדי השקעה שאתה עתיד לתקוף בעשורים הבאים. שנת ארבעים יכולה להחשב כרמזור ארום, המחייב עצירה מוחלטת והתכוונות לבאות, או כירוק, המורה לך להמשיך בזרימה.

בארבעים, פלוס מינוס, מתחילות לנקר מחשבות אודות הסבה מקצועית... ואת, כבר לא עלמה, מתלבטת בין הרהורים על נכדים וחלום של אולי-עוד-הריון אחר. בעשור החמישי — כולסטרול ודיאטה אינם עוד מושגים שאולים מעולם הבדיון. יש כבר שבילים, כבישים, ממש משטחי שיער אפור, ערות עלובה לבלורית שהמסה לב נערות. יותר ויותר מתברר לך שהקוסמטיקאית כלולה בסדר השבוע שלך.

בין ארבעים לחמישים עלולה להתפתח התארגנות בלתי מוצדקת למנוחה על עלי הרפנה, בתואנה שאנחנו את שלנו עשינו כבר, מה גם שצעירים כבר נושפים בעורפינו. אני מחזיק בדעה שעדיין לא מיצינו את כל החלב הטמון בנו.

ידידי, בני הארבעים, שגדלתם עם המדינה ביד: אל נא נכיס לאחור בזעם. המדינה לא הרעה עמנו, כשם שלא יצאה מכליה להיטיב. נכון הוא שיש להוסיף שמן לעיתים תכופות, להזדקק לתמיכות איתנות יותר, להזדקף מתוך תהומות עמוקים יותר. אך אלו ואחרות, אינן סיבות חזקות דיין להתבצרות והסתגרות. חלק מנעמי החיים עדיין לפנינו. אל לנו באנחותינו. נייעצר לרגע, ניתן תנופה כדבעי והנה אנו בהמשך ובמלוא המרץ, עושים למעוננו הקט ולאוצנו הקטנטנות.

בנשאים, ולהיפך. גם בית ההורים, פתא המנחיל לבניו עמדות וערכים, טוב ככל שיהיה, אין לו חלק ברור די צרכו בנשאים ועוברים.

קשה להצביע באורח חד משמעי על קשר אמין בין מנחך, טוב, או מחזור שהצטיין בגיבוש חברתי, לבין אחוז הנשאים בקיבוץ. אני יכול להצביע על תופעות כאלה ואחרות, העומדות בסתירה למה שהייתי מצפה ממחזור. אין זאת כי אם יד המקרה כדבר. גם אם אני מאוכזב מעצם העזיבה, אמצא נחמה בעוברים שנשארו רתיים, מתפרנסים מעמל-כפיים יצרני, ותורמים חלקם לבניין הארץ.

פרט ביוגרפי ותו לא

דב רפל (אבי נחמיה, פרופסור באוניברסיטת בר-אילן), מי שהיה מורם של ילדי יבנה, ילידי תש"ח, מאיר נקודת-מבט שונה: "על יסוד הרבה

שנות הוראה וחינוך, אני יכול לומר שיש הבדל בין נקודת ראותו של המורה לזו של התלמיד. ביה"ס של המורה וביה"ס של התלמיד שונים זה מזה. המורה רואה בכל מחזור חוליה בתוך שרשרת. כך ששאלת המיוחדות, המוכנת מאליה לבני המחזור, מאבדת משמעותה כאשר המורה עונה עליה.

כצד זה אפשר לציין שלא כל המחזורים שווים. אפשר לומר, בלי הגזמה, שקיימים מחזורים בשני קצוות אף באותו ביה"ס, חיוביים ושליליים. ציפיות של מורה וחלקאי נמצאות פחות או יותר באותה תכנית. יש ציפיות שהיוסיום יעבור בשלום, יש ציפיות ביחס לעונה, ויש המתאייסות להתפתחות רבי-שנתית. יחד עם זאת, העבודה אינה מנותקת מיום ליום. אילו לא היו לי ציפיות, בוודאי שהייתי מורה הרבה יותר גרוע.

בתש"ח הייתי מורה של ילדי כיתה א'. אתכם, ילידי תש"ח, פגשתי לראשונה בכיתה ט'. הייתם כבר עמוק בתוך שגרת הלימודים. מי בכלל העלה אז ברעתי לזכור שאתם הנכם המחזור שנולד עם המדינה? זהו פרט ביוגרפי ותו לא. בני, נחמיה, ספק אם אני נזכר פעם בשנה שהוא נולד עם המדינה. אינני קושר אותו למדינה. אני משער שגם הורים אחרים לא ראו בבניהם משהו שונה בכך שנולדו עם המדינה."

בתוך הזרם ונגדו

אורי ארמנית (אלקנה), גנן, מעוזבי הקיבוץ: "מה שאני עומד להגיד יישמע ברגע הראשון כדבר והיפוכו. אחד הדברים שגרמו לי לעזוב את הקיבוץ היה שנולדתי בחברה שהחליטה מראש על עתיד, בגלל שאבי, צוריאל ז"ל, היה מורה דרך הקיבוץ. זו בעיה בקיבוץ, שהמסגרת קובעת מי יישאר, מה

לעשות ואיך, כמה שנים ילמד ומה, הכל על פי התרשמויות מוקדמות וציפיות. אם אחד כזה, שנגזר עליו להשאר בקיבוץ, ירצה לנהוג אחרת, זה כאילו שהוא חותר נגד הזרם וצריך להאבק על שאיפותיו. אולי בתת ההכרה רציתי להוכיח שאינני עושה מה שמצפים ממני.

אבא, ז"ל, דגל בערכים אוניברסליים, לאו דווקא קיבוציים. לשיטתו, יש עקרונות השווים לכל העולם והשאלה היא, איך מחילים אותם בכל מקום ומקום. גם לאחר שעזבתי את יבנה לא שללתי אפשרות לשוב לקיבוץ. תלוי איך היו מתפתחים העניינים.

בכורה הנסיכות בלבד התגלגלתי עד לאלקנה. בטבורי אני עדיין קשור לקיבוץ. החלטתי שבכל מקרה אתגורר במקום שאוכל להמשיך בו בדרך חלוצית-התיישבותית שספגתי בבית. כאשר הגעתי לאלקנה זו הייתה חלוציות לשמה, בלי מרכאות.

אני יודע היטב על הבעיות בתנועה הקיבוצית. הרוח נושבת יותר לקראת פרטיות, קצת רכושנות, לעשות לעצמי יותר מאשר למען הכלל. אני סבור שהרוח עוד תשנה מסגרות. עם הדברים הטובים בקיבוץ, ועם כניסה למסגרות חדשות, הקיבוץ יוסיף להתקיים. ברור שלא כולם ימשיכו במסגרת הקיבוצית, המוגבלת מטבעה רק לחלק מהאוכלוסיה. הקיבוץ חייב למצוא תמורה, לאו דווקא כספית, לפיתוח כשרונות בתחומים שונים, שלא יברחו ממנו. לבינוניים וחלשים, המסגרת הקיבוצית היא טובה. לכן, ומשום כך, יש למסד מסגרות מתאימות גם לרמות הגבוהות יותר."

אתם האור שאחרי החושך

יצחק שריד (מנהל הייצור בש"י, עובד כחנות המצרכים) אבא של יהודה, מכני המחזור: "לא לחינם נתתי למשפחתי את השם שריד. אני היחיד ששרד ממשפחתי אחרי השואה. הגעתי ארצה אחרי המלחמה כמעפיל במסע רגלי ארוך מפולניה. במהלך השואה ראיתי את המוות יום יום לנגד עיניי. כאשר באתי ארצה לא ביקשתי דבר זולת שניים: לחיות בארץ-הקודש ולא לתת לשכחה להשכיח את אימת השואה. התשובה לשואה היא אחת ויחידה: עם ישראל חי — לא הצלחתם להשמידנו. לדעתי, השואה זירזה את הקמת מדינת ישראל. היא נתנה לגיטימציה ללחום ולהאבק על זכותנו כעם וכמדינה.

(המשך בעמוד 18)

יהודה מרזו

מונולוג לבן ארבעים

הריון המדינה ולידתה משיק לאלו שלנו. לא היה להן קל, לאמהות, להסתופף בצילה של המלחמה ולשאת את פרי טנן באותה עת. במבט לאחור ברור לי שלידתה של המדינה הייתה תופעה הירואית לאין שיעור מלידת השנתון שלנו. עצמאות המדינה הייתה בעוצמת שמחת כל העם. פרייבטן כי יילוד — השמחה תרחיק, אולי, עד לדרודות ותיעצר.

אינני סבור שבמחזור שלנו טמון זרע יוצא מכלל המחזורים, שהצמיח גזע משובח. שנתון של נמוכים וגבוהים, איטיים וזריזים, של בעלי עיניים חומות וחולמניות, של אקדמיה ושל אקדמיית החיים, טובים יותר וטובים עוד יותר. אך אם תפשפש בספר בראשית של המחזור, תמצא שם עיוות נורא של בנות לעומת בנים: חמישה-עשר כנגד חמש. רש"י מפרש לפשוטו של מקרא שהיו ממררין את חייהן. עוד היום — שלושים שנה נקפו מאז — טבועים בהן עקבות המצוקה, עודף זכרות בתקופת הילדות... בן ארבעים לבניה, כמאמר חז"ל. הפירוש שלי לבניה הוא, הכושר והיכולת להבין ולהבחין בין הצלחות וכשלונות ובין יעדי השקעה שאתה עתיד לתקוף בעשורים הבאים. שנת ארבעים יכולה להחשב כמרזור אדום, המחייב עצירה מוחלטת והתכוונות לבאות, או כירוק, המורה לך להמשיך בזרימה.

בארבעים, פלוס מינוס, מתחילות לנקר מחשבות אודות הסבה מקצועית... ואת, כבר לא עלמה, מתלבטת בין ההורים על נכדים וחלום של אולי-עוד-הריון אחר. בעשור החמישי — כולסטרוול ודיאטה אינם עוד מנשגים השאולים מעולם הבריון. יש כבר שבילים, כבישים, ממש משטחי שיער אפור, עדות עלובה לבלורית שהמסה לב נערות. יותר ויותר מתברר לך שהקוסמטיקאית כלולה כסדר השבוע שלך.

בין ארבעים לחמישים עלולה להתפתח התארגנות בלתי מוצדקת למנוחה על עלי הרפנה, בתואנה שאנחנו את שלנו עשינו כבר, מה גם שצעירים כבר נושפים בעורפינו. אני מחזיק ברעה שעדיין לא מיצינו את כל החלב הטמון בנו.

ידידי, בני הארבעים, שגדלתם עם המדינה ביד: אל נא נביט לאחור בזעם. המדינה לא הרעה עמנו, כשם שלא יצאה מכליה להיטיב. נכון הוא שיש להוסיף שמן לעיתים תכופות, להזדקק לתמיכות איתנות יותר, להזדקק מתוך תהומות עמוקים יותר. אך אלו ואחרות, אינן סיבות חזקות דיין להתבצרות והסתגרות. חלק ממנעמי החיים עדיין לפנינו. אל לנו באנחותינו. ניעצר לרגע, ניתן תנופה כדבעי והנה אנו בהמשך ובמלוא המרץ, עושים למעוננו הקט ולארצנו הקטנטונת.

ONKYO

שנת לידה 1948

(המשך מעמ' 5)

באלול תש"ח נולד בכורי יהודה. ראיתי בו אור גדול ותקווה, שלא אשאר שריד אחרון למשפחתי ושלא תנותק השלשלת. בנים שנולדו בארץ חופשיה, בעם שהתחיל לקיים את עצמו, הם האור הגדול לאחר חשכת השואה. ברור שלכם אני רואה יד ושם למשפחתי שנספתה בשואה. לארבעת ילדי לא נתתי שמות, מודרניים, אלא קראתי אותם על שם קרובי משפחתי שנספו, כמנהג שהיה מקובל במשפחתי מדורי דורות.

בורייה: «אני רוצה להוסיף קצת על השפעות הוריינו היו חדרים באידאולוגיה דתית וקיצוצית. האמונה בדרכם תרמה לחינוך שלנו בתחומים אלה. לדעתי, הצלחת החינוך מותנית יותר בבית מאשר בחינוך במסגרות הפורמאליות. האמונה, שדרך הקב"ד היא הדרך הנכונה, היא זו שבסופו של חינוך תרמה יותר מכל. קיבלנו שיעורים על קיבוץ ומדינה שיעיבו השקפות. למעורבות חברי קיבוץ מן השורה בחינוכנו נודעת חשיבות גדולה, שאיננה נופלת משל אחרים.

מבחינה מסויימת היינו סגורים בתוך הקיבוץ. רק כאשר התגייסתי לצבא פגשתי לראשונה את א"י השניה. בגרנ"ע, שם שירתתי, היה אפשר להרגיש את הניכור שלהם כלפינו. מה שכן, נפגשנו לא מעט עם חברי בני-עקיבא בני גילנו והכר'ה מקיבוצים חילוניים, שבאו להכיר אורחות חיים דתיים.

אם יש לנו יתרון, הרי שהוא מתבטא בעמל כפיים, ביושר ובחיים צנועים. איש מאתנו, גם לא מאלה שעזבו, אינו חי מעבר ליכולתו. לך ותשווה עם מה שקורה במדינה ותראה מה גדול היתרון.

לא חונכנו למרפקנות

אפרים: «לגבי, החינוך בקיבוץ היה די לקוי. לא נתנו לך לראות ולהבין מה קורה מחוץ לד' אמות הקיבוץ. זו היתה שגיאה. היה צורך להראות יותר

את החיים בחוץ ולחוש אותם, כדי לא לקבל הלם עם ההיכרות הראשונה. אני מוצא הקבלה בין המחזור שלנו למדינה, הן מבחינת הישגים והן מבחינת כשלונות. מבחינת ההישגים, השגנו הישגים אישיים נאים. המדינה עברה תהליכי ביסוס והתפתחה אף למחקר ופיתוח. השתלבנו בזה יפה.

הליקויים של המדינה הם בתהליכים פוליטיים שונים. זה גרם לכך שאיש מאתנו לא פנה לכיוון הפוליטי. הוא מיועד לבעלי מרפקים ולאלה שמוכנים להתלכך. אנחנו לא חונכנו למרפקנות. גם בגלל האכזבה מהפוליטיקה וגם בגלל החינוך המיוחד שקיבלנו, יכולנו להפנות את מרצנו לאפיקים פטריויטיים ולראייה שהיא לטובת הכלל. היום, במדינה, רבים מדי חושבים על טובתם

נצחון הרוח

נח ור"ץ היה מניעני המחזור, גורר עמו נכות לא קלה עוד מימי ינקותו. לא היה לו קל עמנו, ולנו, עמו, באותה מידה. לא פעם התעמרנו בו והוא, בדרכו, משיב במנת משטמה גדושה. כולנו הקימונו תאים משפחתיים. נח נותר כרווקותו, ואין צורך בשאלות מיותרות. לפני חמש שנים נשא את אביבה לאשה, נכה באחוזים רבים ממנו. ואביה, שלא מהישוב, כתב למחרת בלוח המודעות: ...אכן, נצחון הרוח על המציאות.

שוכבותיו של שבואל קיזתי חריגה הרחק מתחומי הכיתה. במיוחד אהב לטפס על מבנים גבוהים ולהלך בשיווי-משקל על קירותיהם היקיים, ללא מורא. עם השחרור מהצבא שם פניו ליבשת אמריקה, ללימודי הנדסת חשמל. מכתבים ופגישות למרוגו, שהקים משפחה והחל לעבוד במקצוע. אלא שלא פסח על הרהורי שיבה למולדת, ואנו נדנו בראשינו לאות הסכמה כפוייה. נקפו שנים ומי שכמעט ונתקרא סם עשה מעשהו: עמס את סימי הקנרית וארבעת יוצאי חלציהם ופגיו ארצה. ואנחנו השתאינו לנוכח נצחון בחישות הרוח על החומר.

האישית. מחשבות על טובת הכלל נדחקות הצידה. איש איש עושה לביתו.

נחמיה: «אינרציה אינה משאירה מישוה בקיבוץ לטווח ארוך. ההוכחה לכך היא, שכיום עוזבים בכל גיל ועם כל מספר ילדים. יש סיבות הגורמות להשאיר, שהן בתחום הערכי הרחב, לאו דווקא בתחום הצר של הקיבוץ. למשל, כיבוד אב ואם. אני מעריך שאחרים מאתנו נשארו כיבנה או התגברו על תקופות קשות, בזכות הידיעה שהוריהם בקיבוץ והם נשארים עמם ולידם. או כאלה שהתחום הדתי אינו קושר אותם חזק לקיבוץ דתי, אבל תחום החקלאות מושך אותם.

מי שקם בבוקר וצריך לפתוח תלם כאור ראשון, אינו חושב באותו רגע על קיום מצוות יישוב א"י. אבל חונכנו לווייתורים למען הכלל, הקהילה. יש לנו רצון בסיסי לחיות בקהילה שיתופית דתית.